

Mirada alta des del Capcir. Les 19es Trobades Culturals Pirinenques, 2022

Una activitat de convocatòria anual com són les Trobades Culturals Pirinenques necessiten -per anar bé- celebrar-se presencialment en un lloc concret. Per moltes raons, una de clara i comuna a activitats similars: el contacte i les relacions humanes que s'estableixen entre els assistents, dins i fora del programa. Com passa en aquelles parts marcades com a pauses o durant l'hora imprescindible del dinar, el d'alimentar el cos i deixar reposar la ment.

Una de les altres raons per celebrar-les en un lloc i espai físic concret, diferent en cada convocatòria, és precisament el d'agrupar-nos en una població de la geografia pirinenca, des dels d'indrets d'altituds considerables, com fou el cas de Matamala, en les 19es Trobades, fins a tocar mar, com són les d'enguany, a Sant Pere de Rodes.

La condició itinerant afegeix una notable riquesa a cada edició, perquè implica implícitament i explícita el coneixement d'un lloc, d'un territori, d'un petit país. Coneixement sensorial, efectiu, emotiu, geogràfic i humanístic. La percepció del lloc també a través de les persones del lloc que ens reben i ens acullen, les que faciliten la logística perquè tot funcioni. De Matamala recordo la sala polivalent, acollidora i gairebé feta a mida, ni massa gran ni massa petita, ben equipada, amb un lateral de la sala ocupat per la magnífica exposició de la Xiloteca de Catalunya i Occitània d'Albert Mallol. L'Albert diumenge ens va guiar per indrets del Capcir en un dia rúfol que al final ens va guanyar la partida.

Unes jornades com aquestes, a més del fet presencial que propicia les relacions i del lloc concret que il·lumina l'activitat, necessiten l'edició de les actes, com és el cas i el bon costum, any rere any. Feina que com tota l'estructuració de les trobades mai no

Josep Santesmas
i Ollé, President
de la CCEPC i
Vicepresident primer
de l'Institut Ramon
Muntaner

acabarem d'agrar prou a la Societat Andorrana de les Ciències. No és el mateix exposar sintèticament i oralment una comunicació que deixar-ho escrit i publicat. Una forma i l'altra es complementen. Una genera la trobada, les relacions i el debat; l'altra, la permanència i la divulgació.

És un repte presentar en un temps relativament breu les actes que contenen més d'una trentena de propostes molt diverses, des de recerques històriques perfectament estructurades fins a propostes de projectes actuals procedents d'organismes públics. En el primer cas, es tracta de textos que incrementen el corpus del coneixement històric vinculat al Pirineu, i que fixen una determinada interpretació del passat i en altres són finestres obertes que caldrà veure com evolucionen amb el pas dels anys.

En entrar en el bloc de les recerques històriques em faig meves unes paraules de Lluís Obiols quan afirma que "volem reivindicar la necessitat de fer recerca per al coneixement del nostre entorn" i que en aquest sentit "destaquem la importància fonamental dels arxius locals, sovint poc explotats, però amb una gran riquesa d'informació". També crec que serveixen per contextualitzar bona part de les aportacions les reflexions que Alan Ward aplica a l'aprofitament dels recursos naturals en època romana: "Podem contextualitzar de manera més precisa els esdeveniments històrics. Podem explicar les evolucions de la vida material dels habitants del lloc. Finalment podem apreciar la importància de les relacions entre els humans i l'evolució del clima".

Tot article històric acaba generant reflexió per interpretar la documentació consultada, però també en algunes comunicacions presentades a Matamala la reflexió ens porta als nostres dies i ens encara al futur. El treballs històrics continguts a les actes els podríem més o menys englobar en diverses temàtiques, que a vegades s'encavalquen les unes a les altres. Aniré relacionant-les temàticament:

- **Ramaderia.** Antoni Llagostera insisteix en un tema recurrent en moltes de les seves recerques, en aquest cas centrat en la transhumància al parc natural de les capçaleres del Ter i el Freser. David Mas fa un repàs pels terrenys de pastura al llarg dels segles a la vall andorrana del Madriu-Perafita-Claror i Andreu Balent presenta la crònica negra de l'assassinat d'un avantpassat seu, ramader d'ovelles oriünd de les Garrotxes del Conflent ocorregut l'any 1904.

- **Explotació del bosc.** Jean-Luis Blanchon fa un repàs històric al bosc cerdà i capciner fins a arribar al present; David Moré ens parla d'un contracte d'arrendament del suro de 1765 a Llançà; Lluís Obiols es refereix a l'explotació del bosc a Sant Joan de l'Erm al segle ^{xvi} per construir galeries a les drassanes de Barcelona, i Carlos Tarazona es refereix a l'acció del patrimoni forestal de l'Estat a l'Espanya profunda durant la postguerra, amb les reforestacions realitzades a molts territoris de muntanya, com ara a la província d'Osca.

- **Industrial.** Permeteu-me que remarqui l'article de Rosa Serra, per la seva extensió però també per la immensa documentació que utilitza i que tracta dels industrials bergadans lluny del Bergadà durant el segle ^{xix}, en molts casos d'una manera o altra relacionats amb les guerres carlistes.

- **Recursos miners.** En aquest cas hem d'esmentar l'article de Daniel Fité, que se centra en les concessions mineres, entre elles la mina Josefina de Tuixent, d'ara fa cent anys

- **Pesca.** Miquel Canturri parla dels peixos de muntanya, des d'una perspectiva culinària, sobretot de la pesca salada que es consumia: el bacallà, el congre i les arregades, citant-ne fins i tot algunes receptes antigues com l'olla de congre.
- **Força hidràulica.** Alain Cava estudia els molins i les serradores moguts per la força de l'aigua a la Cerdanya francesa a partir del Tractat dels Pirineus.
- **Aigües termals.** Montse Bota ens parla de la utilització de les aigües termals de la parròquia d'Escaldes-Engordany, des de l'ús preturístic fins a les instal·lacions i utilitats modernes.
- **Sal i camins:** Teresa Rodrigo s'endinsa fins als segles XVII, XVIII i XIX per parlar de la importància de la sal, en el cas de Sant Julià de Lòria, i dels camins utilitzats per al transport, des de l'origen fins als de la comercialització.
- **Art.** Jordi Bartolí ens fa un esbós biogràfic del seu oncle, Josep Bartolí, dibuixant que fou de la premsa barcelonina anterior a la guerra, que va anar al front, va conèixer els camps de concentració francesos, on no va parar de dibuixar, i que finalment es va exiliar a Mèxic.
- **Recursos generals.** Climent Miró tracta de l'explotació dels recursos com ara la ramaderia, l'explotació forestal, la mineria i la siderúrgia a la muntanya de Castilló, als allunyats segles IX-XI en relació amb el monestir de Santa Cecília d'Elins, i Alan Ward ho fa gairebé en els mateixos apartats de l'aprofitament dels recursos, en aquest cas en general als Pirineus durant l'època romana.

Entrem ara a esmentar aportacions vinculades al present:

- **Etnologia.** Contemplem aspectes lligats a la botànica, des d'una perspectiva etnològica en la comunicació presentada per Xabier Kerexeta, que ens parla com un element natural, la carlina (*Eguzki-lore*), ha esdevingut al País Basc i Navarra no només patrimoni immaterial sinó símbol d'identitat i recurs econòmic.
- **Turisme.** En l'àmbit del turisme, com a recurs de primera magnitud actual, ens hem de referir a la comunicació reflexiva d'Eva Garcia sobre les perspectives del turisme d'hivern al Pirineu en vincular el turisme de neu i les estacions d'esquí al canvi climàtic. Així mateix Enric Quílez presenta una comunicació en la qual posa damunt de la taula propositiva el coneixement del medi natural com a reclam per a un nou tipus de turisme, i indica els punts forts i febles del turisme naturalista. Aude Vivès-Albertini, des de la seva experiència en diverses responsabilitats públiques a la Catalunya del Nord, ens parla de les accions de desenvolupament turístic en aquell territori d'administració francesa.
- **Recursos naturals i patrimonials des del present.** Com a calaix de sastre, hi podríem englobar un seguit d'articles que parlen del present. Per exemple, la voluntat expressada en un manifest d'entitats cerdanes de preservar els recursos naturals del Pirineu exposades per Frederic Abelló i Manel Vila. Els recursos naturals lligats a les infraestructures esportives, de Ramon Ganyet, o a l'art, de Trudy Kunkeler, o la mirada que fa Miquel Arnaudies sobre natura, paisatge i cultura. Pep Llanas ens presenta el projecte del Parc Regional del Prepirineu català com un nou model de gestió del territori. A Matamala ens ho presentava com un projecte que en tancar l'edició de les actes ja s'havia convertit en una realitat constituïda i esperançadora. Florenci Crivillé en el text inclòs a les actes també va més

lluny del que va poder presentar a Matamala sobre la dignificació de l'antic santuari de Santa Maria de Vidabona, al Ripollès, en haver aconseguit amb una tenacitat admirable la catalogació com a bé cultural d'interès local com a pas previ d'una futura consolidació i restauració. I acabaré les minúscules recensions amb l'article de la presidenta de la SAC, Àngels Mach, en què no amaga pas la seva condició de farmacèutica. L'article porta el títol *Els contaminants emergents a les aigües fluvials*, referits als medicaments i productes químics que usem a les nostres llars.

Les deficiències i limitacions de la presentació d'unes actes com aquestes només es poden remeiar llegint els textos, sigui en la seva totalitat o els que siguin de més interès per a cadascun de nosaltres. En un món que ens colga d'informació breu, esquemàtica, certa o mentidera, no hi ha millor recomanació a fer que la lectura aprofundida de textos de total garantia com els de les actes de Matamala.

Abans d'acabar no em puc estar de fer una reflexió sobre l'absència d'un factor que caldria considerar d'una manera estratègica i que pràcticament és absent del conjunt de comunicacions presentades, tant des de la perspectiva històrica com del present. Em refereixo a l'agricultura. En allò que es va produir, com i en quines condicions; com evolucionà la tinença de la propietat i la gestió efectiva dels conreus, quins canvis de tipologies i tecnologies han tingut lloc durant la història. També ho he trobat a faltar en les reflexions i projectes sobre el futur, pensant sobretot en els reptes que se'ns plantegen a partir del canvi climàtic i l'esgotament de les energies fòssils i pensant també que al Principat produïm només el 40 % del que consumim. Potser és un tema que es podria tenir present per a properes edicions dels col·loquis. Ho deixem aquí, que toca anar a dinar. Moltes gràcies.